Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRASTIS

2008 m. kovo 14 d. Nr. 10 (792)

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

Gyvas Liepakojo kaimo Laisvės gynėju atminimas

Paminklas žuvusiems Liepakojo kaimo partizanams Simno kapinėse H. Leitano nuotr.

Dainavos apyg. partizanai, Alytaus šaulių rinktinės nariai, buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai Simne pagerbė 1945 m. vasario 21 d. nelygioje kovoje žuvusius Liepakojo kaimo partizanus.

Renginys prasidėjo Simno bažnyčioje šv. Mišių auka už žuvusius Laisvės gynėjus. Simno bažnyčios klebonas prasmingu pamokslu priminė lietuvių drąsą ir pasiaukojimą nuo seniausių laikų. Lietuviai niekada neprarado nepriklausomybės idėjos ir 1918 m. vasario 16-ąją patvirtino šį siekį.

Tačiau 1940 m. birželio 15-ąją Lietuva vėl prarado laisvę ir ilgus dešimtmečius buvo trypiama okupanto batų. Lietuvoje kilo partizaninis karas. Būrėsi gausūs kovotojų būriai, priešinęsi nors ir nelygioje kovoje vėliau dislokuotai sovietų kariuomenei ir aktyviems sovietų valdžios talkininkams – stribams.

Prisimenant žuvusių Lietuvos didvyrių auką – atiduotas gyvybes – vertiname tai, kaip Tėvynės laisvės troškimo apraišką ir akivaizdų to paliudijimą. Tėvų ir senelių iškovotą laisvę šiandien privalome tausoti ir šių vertybių kainą aiškinti jaunajai kartai.

Apie Liepakojo kaime vykusias partizanų kovas pasakojo V.Nenartonis. Antano Kušlio-Vilko vadovaujamas 36 partizanų būrys apsistojo Liepakojo kaime pailsėti. Čekistų dalinys su Simno stribais kaimą apsupo. Porą valandų tęsėsi kautynės. Partizanai atkakliai priešinosi, tačiau jėgos buvo nelygios. Žuvo ir partizanų vadas A.Kušlys-Vilkas. Dvidešimt dviejų žuvusiųjų kūnai buvo nuvežti į Simną ir miestelio aikštėje išniekinti gulėjo dvi dienas. Vėliau partizanų giminės ir artimieji buvo ištremti į Sibirą.

(keliama į 4 psl.)

Ugdant Tėvynės patriotus mažų darbų nėra

Kovo 5 d. Vilniaus įgulos karininkų ramovėje įvyko seminaras "Pasipriešinimo istorija Lietuvoje ir mokykloje", skirtas Vilniaus apskrities mokyklų vadovams, istorijos, lietuvių kalbos, etikos mokytojams, metodinių tarybų (būrelių) nariams ir visiems besidomintiems Lietuvos istorija. Seminarą surengė Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Vilniaus filialas, programos autorius – LPKTS Vilniaus apskrities koordinatorius Petras Musteikis. Seminare buvo eksponuojama moksleivių piešinių paroda pasipriešinimo okupacijai tema, jai darbelius pateikė ne tik lietuviškų, bet ir rusų bei lenkų mokyklų jaunieji dailininkai.

Seminaras sudomino daugiau dalyvių, negu tikėjosi organizatoriai – atvyko per 40 mokytojų, o iš viso dalyvavo beveik 100 žmonių. Tie, kurie atvyko, nebuvo apvilti – jie parsivežė literatūros (renginį nemokama literatūra pasipriešinimo istorijos tema parėmė Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras (LGGRTC)), vaizdinių priemonių, pedagogai gavo kvalifikacijos tobulinimo pažymėjimus.

Seminare pranešimus skaitė specialistai ir patys pedagogai: istorikas, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos vyr. mokslo darbuotojas dr. Romas Batūra, nagrinėjęs lietuvių Laisvės kovų istoriją; Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti vykdantysis direktorius Ronaldas Račinskas („Du režimai. Dvi okupacijos. Du vertinimai"); Lietuvos moterų lygos pirmininkė prof. Ona Voverienė („Moteris ir rezistencija Lietuvoje"); Vilniaus universiteto doc. dr. Mantas Adomėnas („Lietuvos partizanai politinės filosofijos požiūriu"); Švietimo ir mokslo ministerijos Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyr. specialistas Rimantas Jokimaitis („Pokario istorija mokykloje"); Ukmergės Dukstynos pagrindinės mokyklos istorijos mokytoja metodininkė Vida Pulkauninkienė („Vyčio apygardos partizanų kovų keliais"); Švenčionių Zigmo Žemaičio gimnazijos istorijos mokytoja metodininkė Elena Kadzevičienė („Pasipriešinimo istorijos problematika: akcentai, vertybės, stereotipai"); LGGRTC Atminimo programų skyriaus vedėja Dalė Rudienė („Pokario istorija jaunimui"); LR Prezidento konsultantas Edmundas Simanaitis („Lemtingų sprendimų kaina grėsmės akivaizdoje 1939–1940 m."). Paskui vyko diskusijos, kurioms vadovavo Lietuvos istorijos mokytojų asociacijos pirmininkas Eugenijus Manelis. Buvo parodytas LGGRTC parengtas dokumentinis kino filmas „Partizaninis karas Lietuvoje 1944–1953 m."

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos vardu seminarą pasveikino Seimo švietimo, mokslo ir kultūros komiteto narys, buvęs pasipriešinimo dalyvis dr. Povilas Jakučionis.

"Pats esu Laisvės kovų dalyvis, buvęs politinis kalinys. 1948 m. MGB areštuotas ir 10 metų išsiųstas už Poliarinio rato į Vorkutos anglies kasyklas. Tada man buvo 16 metų, baigiau šeštą gimnazijos klasę Kaune. Taigi esu lyg ir gyvas Pasipriešinimo kovų istorijos eksponatas," – prisistatė P. Jakučionis.

(keliama į 2 psl.)

Du kartus išduotas partizanų vadas

Kovo 6 d. Lietuvos Seimas savo posėdyje paminėjo Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio 1949 m. vasario 16 d. Deklaracijos signataro, Lietuvos partizanų vado Adolfo Ramanausko 90-ąsias gimimo metines. Visi pagerbimai, apdovanojimai ir pažymėjimai, konferencijos nublanksta, atrodo neišgyventi, paviršutiniški ir formalūs žinant tai, kad Lietuvos valstybė nesugebėjo atkurti istorinio teisingumo ir teisiškai įvertinti šio partizano žūties tiesioginių kaltininkų – išdaviko ir budelių veiksmų. Jeigu visuomenei ir valdžios struktūroms istorinis, politinis ir etinis A.Ramanausko, kaip ir visų partizanų, veiklos vertinimas yra besąlygiškai baigtinai pozityvus, tai klausimas dėl šios asmenybės Lietuvos prokurorų dalykinės kvalifikacijos ir/ar angažuotumo lieka atviras. Todėl iškilmingas partizanų vado paminėjimas tampa nesolidus ir problematiškas tikros pagarbos pamatu.

Per aštuoniolika nepriklausomybės metų Lietuvos prokurorai Artūras Paulauskas (1990–1995), Vladas Nikitinas (1995–1997), Kazys Pėdnyčia (1997–2000), Antanas Klimavičius (2000–2005) ir Algimantas Valantinas (2005–2007) nesugebėjo užbaigti A.Ramanausko išdaviko, neeilinio ir labai svarbaus KGB agento A.Urbono („Žinomas") ir Lietuvoje nuo 1940 metų ypač stropiai dirbusio budelio, KGB papulkininkio N.Dušanskio, pradėjusio savo NKVD kankinimų ir kraujo puotą nuo 21 gyvenimo metų ir už tai turėjusio 44 apdovanojimus, bylų. Laukta ir sulaukta abiejų mirties.

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 438 straipsnis leidžia teismui bylą nagrinėti nedalyvaujant kaltinamajam, kuris po to turi teisę nuosprendį apskųsti ir reikalauti nagrinėti iš naujo jam dalyvaujant. Šiose bylose įkalčių yra labai daug, įskaitant budelio dienoraštį apie partizanų vado suėmimą.

KGB prie LTSR MT pirmininkas generolas majoras K.Liaudis savo 1956 m. spalio 18 d. ataskaitoje SSRS KGB generolui A.Serovui apie A.Ramanausko suėmimą pranešė: „Vykdydamas mūsų užduotį, 1956 m. spalio 11 d. agentas „Žinomas" sutartu signalu skubiai iškvietė mūsų operatyvinį darbuotoją ir pranešė, kad pas jį dviračiais atvyko Ramanauskas su žmona ir nori pas jį nakvoti..."

(keliama į 2 psl.)

Ugdant Tėvynės patriotus mažų darbų nėra

(atkelta iš 1 psl.)

"Nereikia manyti, kad Laisvės kovų dalyviai ar partizanai buvo kažkokie ypatingi žmonės – pasišventėliai, drąsuoliai, didvyriai. Nors daug buvo ir tokių. Tiesiog jie negalėjo tyliai kentėti, matydami tremiamus dorus, niekam nenusikaltusius žmones, deginamas sodybas, žudomus kaimynus ir kitus artimus žmones vien dėl to, kad nelemtu metu pasitaikė ant sužvėrėjusių čekistų ar stribų kelio. Jie kalbėjo ir rašė tiesą ir net griebėsi ginklo tai tiesiai apginti. Tokia mintimi, mano nuomone, reikėtų pradėti Pasipriešinimo istorijos pamoką. Juk absoliuti dauguma Laisvės kovų dalyvių – neginkluoto pasipriešinimo organizacijų narių, buvo tuometiniai vyresniųjų klasių moksleiviai. Kiekvienas dabarties moksleivis turėtų pagalvoti, kaip jis elgtųsi, jei pasikartotų pokario situacija", – sakė Seimo narys.

Jis kalbėjo, kad 20 a. viduryje Lietuva pergyveno dvi okupacijas: bolševikų ir nacių. Nuo abiejų labai nukentėjo ir abiems okupantams priešinosi. Ir abu okupantai turėjo vietinių kolaborantų. Dalis istorikų, nagrinėjančių holokausto nusikaltimų kontekstą, tyčia „pamiršta" 1940–1941 m. bolševikų okupaciją ir jų kolaborantus, padėjusius naikinti Lietuvos šviesuomenę, dalyvavusius birželio masiniuose trėmimuose ir Rainių, Panevėžio, Pravieniškių, Červenės žudynėse. Kiekviename NKVD kalėjime buvo slapta žudomi ir užkasami bolševikams neįtikę žmonės.

Nereikėtų priekaištauti Laikinajai Vyriausybei, kad ji neapsaugojo žydų nuo spontaniškų (o veikiau, specialiai gestapo agentų išprovokuotų, o gal ir sukilėlių vardu pačių įvykdytų) išpuolių, tokių kaip žudynės "Lietūkio" garaže. Ir, žinoma, nereikėtų talpinti istorijos vadovėliuose suklastotų fotonuotraukų. Tokiais metodais nei pilietiškumo, nei patriotiškumo neišugdysime, veikiau – atvirkščiai. Kalbu apie kai kurias LTV „Amžininkų" laidas ir Naujausių laikų istorijos vadovėlį.

Holokausto tema Lietuvos mokyklose pradėta dėstyti anksčiau, nei sovietinio genocido ir Pasipriešinimo istorija. Pasinaudota tarptautine patirtimi, programomis, metodikomis ir mokymo priemonėmis. Parengti specialistai mokytojai – konsultantai. Sovietinio genocido ir Pasipriešinimo istorijos mokymo bazė, deja, yra silpnesnė. LPKTS organizuojamų seminarų ir kitų renginių tikslas – ne holokausto nusikaltimų menkinimas, bet nacių ir komunistų nusikaltimų žmonijai ir žmoniškumui statymas į vieną gretą, kad įvyktų abiejų pasmerkimas tarptautiniu lygmeniu," – sakė P. Jakučionis.

Seimo narys pakvietė mokytojus ir mokinius apsilankyti Tremties ir rezistencijos muziejuose Kaune, Marijampolėje, Druskininkuose, Merkinėje, Lazdijuose, Obeliuose, Pagėgiuose, atstatytuose partizanų bunkeriuose, partizanų žūties vietose, prie jiems atminti pastatytų paminklų.

"Tokius seminarus Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga rengia visoje Lietuvoje. Vilniaus apskrityje tai buvo jau antras, – po seminaro kalbėjo LPKTS Vilniaus apskrities koordinatorius ir seminaro programos autorius Petras Musteikis, ypatingą padėką išreiškšdamas Karininkų ramovės vadovams už sudarytas puikias sąlygas seminaro darbui. – Tokie renginiai bus tęsiami ir ateityje. Atvažiuoja įvairaus amžiaus pedagogai, jie pripažįsta, kad susitikimai juos atgaivina ir, kaip anketose nurodė, jie čia atvyksta ne dėl gaunamo pažymėjimo, o norėdami tobulėti, pabendrauti su kolegomis ir įpūsti tą patriotinę kibirkštėlę, kuri juose rusena. Jie įvertino ir šio seminaro temos aktualumą, gerus pranešimus ir kompetentingus lektorius. Mokytojai džiaugiasi parsivežiantys daug įdomios medžiagos praktinei veiklai," – sakė P. Musteikis.

Seminarą "Pasipriešinimo istorija Lietuvoje ir mokykloje" vedė LPKTS Vilniaus apskrities koordinatorius Petras Musteikis (dešinėje) ir Lietuvos istorijos mokytojų asociacijos pirmininkas Eugenijus Manelis

Audronė V. ŠKIUDAITĖ

Du kartus išduotas partizanų vadas

(atkelta iš 1 psl.)

N.Dušanskio dienoraštyje apie A.Ramanausko suėmimą nurodyta: „Jaudindamiesi ir įsitempę laukėme agento pasirodymo. Po 45 minučių jis išėjo iš namo nešinas kibiru (taip buvo sutarta), kurį greit išpylė gatvėje. Mes apsidžiaugėme, nes tai reiškė, kad Ramanauskas dar yra pas jį." Bylose yra pateikta 82 KGB agento A.Urbono („Žinomas") agentūriniai pranešimai, o iš viso dėl jo veiklos yra per 150 archyvinių dokumentų.

Yra partizanų vado suėmimo Kaune KGB operacijos schema, yra nurodyta gatvė. Juk suimant buvo ir buvo A.Ramanausko žmona Birutė. Jos parodymai – menkaverčiai?!

2001 metais Generalinė prokuratūra gavo Izraelio teisingumo ministerijos atsakymą, kad negali vykdyti N.Dušanskio ekstradicijos, tuo pripažindama, kad jis yra tenai. Prokuroras Gintaras Jasaitis aiškino, kad nežino adreso, kaip įteikti kvietimą N.Dušanskiui.

Į Lietuvos istoriją Generalinė prokuratūra įeina kaip nepaprasta vilkintoja, abejinga istorinei Lietuvos partizanų kovai, jos menkintoja, lietuvių tautos pasipriešinimo nepagerbimu, atlaidumu nusikaltusiems kolaborantams.

Dėl A.Ramanausko žūties byla iškelta 1992 m. rugsėjo 16, d. sustabdyta 1993 m. sausio 29 d., atnaujinta 1993 m. gegužės 27 d., sustabdyta 1993 m. rugsėjo 15 d., atnaujinta 1996 m. balandžio 24 d., sustabdyta 1997 m. birželio 24 d., o N.Dušanskiui byla iškelta 1996 m. birželio 20 d., sustabdyta 1998 m. liepos 25 d., atnaujinta 1999 m. balandžio 2 d., sustabdyta 1999 m. spalio 4 d. Čia ne viskas, mes jau pametėme tolimesnius sprendimus. Tai rodo, su kokia kančia, teisine sąmone, istorijos ir Lietuvos valstybės garbe dirbo prokuratūra.

A.Urbonui byla iškelta 1992 m. balandžio 19 d. bei 1998 m. lapkričio 17 d. ir 2000 m. liepos 10 d. sustabdyta, nurodant, kad visi tardymo veiksmai atlikti ir lieka laukti, kol iš Rusijos bus gauta archyvinė KGB agento „Žinomo" byla!!!

Pavyzdžiui, Kauno apygardos prokurorė D.Rutkauskaitė 2001 m. gegužės 21 d. nutraukė bylą teigdama, kad KGB agento A.Urbono („Žinomo", A.Ramanausko mokslo bendrakursio) organizuota J.Karlavičiaus infiltracija į partizanų būrį nebuvo tikslas padėti suimti partizanus. Taip pat buvo kalbama, kad prokuratūrai nepavyko gauti N.Dušanskio rašysenos pavyzdžių ir t.t. Abejonių kelia ir pareigūnų kvalifikacija, ir teisinė sąmonė. 2003 m. sausio 28 d. šis prokurorės nutarimas panaikinamas, byla atnaujina. Prokurorui Rimvydui Valentukevičiui tokie sprendimai atrodo kaip teisiškai korektiški. Bylų tampymas, jungimas, sprendimų keitimas, žinant galutinį niekinį rezultatą, reiškia, kad kažkas niekingai atliko savo pareigas. Neteko girdėti, kad kas nors dėl to būtų kokia nors forma atsakęs, šiandien, regis, visi dirbo be klaidų tokiam rezultatui pasiekti. Ši byla įeis į Lietuvos teisės antipaminklų sąvadą.

Lietuvos pasipriešinimo okupacijai dalyvių vardu kreipiuosi į LR Seimo pirmininką V.Muntianą, LR Seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininką J.Sabatauską, LR Seimo narius ir prašau detaliai, chronologiškai, nurodant pareigūnų pavardes, išsiaiškinti, kada, kokie ir kokia motyvacija buvo atlikti procesiniai veiksmai, kad iš panoraminio vaizdo būtų galima teisiškai įvertinti darbą.

Algirdas ENDRIUKAITIS

Grąžinamos neišmokėtos pensijos

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija teikė Vyriausybei patvirtinti Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarką.

Pagal pernai lapkritį priimtą Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo įstatymą, 2008–2010 metais numatyta išmokėti senatvės ir invalidumo pensijų dalį tiems pensininkams, kurie 1995–2002 metų laikotarpiu dirbo ir dėl gaunamų draudžiamųjų pajamų jiems buvo mokama ne viso dydžio paskirtoji pensija. „Sodros" teritoriniuose skyriuose jau baigiami pasiruošimo darbai ir pagal Vyriausybės patvirtintą tvarką jau nuo šių metų liepos mėnesio bus pradėtos mokėti pirmosios neišmokėtos senatvės ir invalidumo pensijų dalys.

„Siūloma nustatyti tokią senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo eilės tvarką: 2008 m. liepą – 75 ir daugiau metų sukakusiems asmenims ir tiems asmenims, kurie gauna netekto darbingumo pensijas, paskirtas netekus 75–100 procentų darbingumo; 2009 m. kovą – 70 ir daugiau metų sukakusiems asmenims; 2009 m. spalį – sukakusiems 65 ir daugiau metų asmenims; 2010 m. kovą – jaunesniems nei 65 metų amžiaus; 2010 m. spalį teisėtiems paveldėtojams bus išmokamos nemokėtos pensijų dalys už mirusius iki 2008 m. sausio 1 d. pensijų gavėjus.

Labai svarbu žinoti tai, kad nustatant, kada asmeniui turi būti išmokama nemokėta senatvės ar invalidumo pensijos dalies suma, bus vertinamas asmens amžius 2008 m. sausio 1 dieną. Pavyzdžiui, jei asmeniui 2008 m. sausio 1 d. buvo 75 metai, nemokėta pensijos dalies suma bus išmokėta 2008 m. liepos mėnesį. Už mirusius po 2008 m. sausio 1 d. pensijų gavėjus nemokėtas pensijų dalis numatoma išmokėti pagal bendrą išmokėjimo eilės tvarką, tai yra atsižvelgiant į mirusio asmens amžių," – informavo LR Seimo narė, Seimo socialinių reikalų ir darbo komiteto narė Vincė Vaidevutė Margevičienė.

Įstatyme numatyta, kad mirusio asmens turto paveldėtojai galės gauti jam nemokėtą pensijos dalį. Paveldėtojai turės teritoriniams „Sodros" skyriams pateikti prašymus bei paveldėjimo teisę patvirtinančius dokumentus.

Pensijų dalies sumos bus išmokamos be gavėjų prašymų, o pinigai pervedami tik į banko, esančio Lietuvos teritorijoje, sąskaitą, nes siekiant užtikrinti ir gavėjo, ir lėšų saugumą, paštininkai neišmokėtos pensijos dalies neišnešios.

Asmenys, kurie šiuo metu negauna jokių pensijų, teritoriniam „Sodros" skyriui, mokėjusiam pensiją, papildomai turi pateikti asmens tapatybės dokumentą bei banko sąskaitos rekvizitus (jei asmuo neturi banko sąskaitos, turės ją atsidaryti ir teritoriniam „Sodros" skyriui pranešti sąskaitos numerį).

Žinios iš Seimo

Tėvynės sąjungos frakcija pritaria Ministro pirmininko interpeliacijai

Kovo 6 d. Tėvynės sąjungos frakcija nutarė iš esmės pritarti interpeliacijai LR Ministrui pirmininkui Gediminui Kirkilui. Pirmoji tokį pasiūlymą Seime pateikė liberalų demokratų frakcija. TS frakcijos seniūnė I. Degutienė įgaliota tartis su kitomis frakcijomis, įskaičiuojant ir liberaldemokratus, dėl bendro interpeliacijos teksto.

"Manome, kad Seime pareikšta iniciatyva skelbti interpeliaciją premjerui yra palaikytina, bet būtina formuluoti klausimus ne vien dėl "liūto", – sakė Tėvynės sąjungos pirmininkas Andrius Kubilius. – Energetikos situacija po 2010 m., sukelsianti gilią ekonominę krizę Lietuvoje, ir nedovanotinas Vyriausybės neveiklumas šioje srityje, Vyriausybės veiksmai derybose dėl Atominės elektrinės, švietimo sistemos problemos kelia daug klausimų dėl Ministro pirmininko ir Vyriausybės nesugebėjimo spręsti valstybės gyvenimo problemas. Manome, kad tai yra labai svarbūs klausimai, į kuriuos mes norime išgirsti Ministro pirmininko atsakymus, ir interpeliacijos procedūra yra pati geriausia forma tuos klausimus nagrinėti. Nematome priežasčių, kodėl turėtume rūpintis premjero ir Vyriausybės išlikimu".

Opozicinė TS ir toliau įdėmiai seka „Leo LT" reikalus

Kovo 7 d. Seimo Tėvynės sąjungos frakcijos narys A.Kubilius kreipėsi į Ministrą pirmininką Gediminą Kirkilą, prašydamas pateikti Seimui Nacionalinio investuotojo sukūrimo sutarties, akcininkų sutarties ir investuotojo įstatų projektus, kuriuos Priežiūros komitetas ketina teikti Vyriausybei tvirtinti.

A.Kubilius teigia turįs žinių, kad šios sutartys bus teikiamos Vyriausybei tvirtinti, tačiau esminiai jų straipsniai taip ir liko nesuderinti su šių metų pradžioje priimtomis Atominės elektrinės įstatymo pataisomis.

"Kiek žinome, sutartyse, nepaisant šiuo metu galiojančio įstatymo, pagrindiniu „Leo LT" tikslu liko įrašytas naudos sau ir akcininkams tikslo siekimas, o strateginiai valstybės tikslai taip ir liko neįvardinti. Manytume, kad sutartis turi tiksliai atspindėti įstatymo nuostatas, kad ateityje niekam negalėtų kilti jokių teisinių abejonių ir šiuo pagrindu nebūtų įmanomos jokios pretenzijos Lietuvos valstybei", – sakė A. Kubilius.

Išeitis iš švietimo krizės – nedelsiant kelti atlyginimus

Kovo 7 d. Seime įvyko Tėvynės sąjungos frakcijos nario Rimanto Dagio spaudos konferencija "Išeitis iš švietimo krizės – nedelsiant kelti mokytojams atlyginimus". Spaudos konferencijoje buvo pristatytas Seimo nutarimo projektas dėl biudžeto perskirstymo, kuris įgalintų neatidėliojant kelti mokytojams atlyginimus.

"Tėvynės sąjunga siūlo jau dabar – nuo balandžio 1 d. – 25 proc. kelti atlyginimus švietimo darbuotojams. Dabar padidinus atlyginimus 25 proc. švietimo darbuotojų atlyginimai per 2008 m. padidėtų 40 proc., lyginant su 2007 m." – teigė Seimo narys Rimantas Dagys.

Tėvynės sąjungos narys Kęstutis Čilinskas siūlo Seimui į susidariusią krizinę padėtį šalies švietimo sistemoje atsižvelgti su deramu dėmesiu ir rimtumu ir pasiūlė Seimui rinktis į neeilinę sesiją skubos tvarka spręsti švietimo sistemos klausimus.

"Seimo vadovybė rado reikalą rinktis į neeilinę sesiją ir ypatingos skubos tvarka svarstyti tik grupei privačių savininkų naudingas Atominės elektrinės įstatymo pataisas, tai tikrai turėtų atsižvelgti į didėjančią įtampą dėl mokytojų mažų algų ir streiko, ir šaukti neeilinę sesiją, kad ypatingos skubos tvarka spręstų dėl Švietimo įstatymo papildymų, nustatančių su profesinėmis sąjungomis suderintus mokytojų darbo užmokesčio formavimo principus," – kalbėjo Seimo narys K. Čilinskas.

Seimo narys Kęstutis Čilinskas teigia, kad mokytojų darbo užmokesčio garantijos kuo greičiau turi būti nustatomos Švietimo įstatymu. Jo pataisas K.Čilinskas yra parengęs ir, prieš registruodamas Seime, pateikęs mokytojų profesinėms sąjungoms ir paprašęs pastabų. Pataisos nustato, kad mokytojų darbo užmokesčiui turi būti taikomos tokios pat garantijos (atsižvelgimas į infliaciją ir pan.), kaip ir valstybės tarnautojams.

Ingrida VĖGELYTĖ

Užsiprenumeruokite „Tremtinį"

Prenumeratos indeksas – 0117. Prenumerata kainuoja: 1 mėn. – 5,60 Lt, 3 mėn. – 16,80 Lt, 6 mėn. – 33,60 Lt.

„Tremtinys" išeina keturis kartus per mėnesį. Prenumerata "Lietuvos pašte"priimama iki kiekvieno mėnesio 22 dienos.

Įvykiai, komentarai

Kurstomi įtampos laužai

Kaip ir tikėtasi, dėl Kosovo krašto nepriklausomybės paskelbimo Maskva didina įtampą ne tik Balkanų regione, bet ir pasaulyje. Kremlių erzina tai, kad Kosovo nepriklausomybę pripažino daugelis pasaulio valstybių, ir net kai kurios, vis dar pataikaujančios Rusijai. Oficialūs Rusijos valdžios pareigūnai, tarp jų ir naujai išrinktas Rusijos prezidentas Dmitrijus Medvedevas, pareiškė, jog Rusija, kaip Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos narė, blokuosianti Kosovo priėmimą į Jungtinių Tautų organizaciją (JTO). Kaip ne kartą buvo grasinta, faktiškai jau prasidėjo ir nuo Gruzijos atplėštų Abchazijos ir Pietų Osetijos "nepriklausomybės" paskelbimo formavimas. Maskvos laikraščiai spausdina Serbijos nacionalistų pareiškimus, kad Serbija dės visas pastangas neleisti gyventi naujai Kosovo valstybei, bet ir neleisti Mitrovicos miesto ir apylinkių, kur gyvena serbų mažuma, "okupuoti" Kosovo ar NATO taikdarių korpuso (KFOR) pajėgoms. Vienas iš serbų nacionalistų veikėjų, kurio priešiškumą nuolat skelbia Maskvos dienraščiai, dėsto: "Mitrovica – tai Serbijos teritorija ir amžiams tokia liks. Joks albanas į ją neįžengs. Nesvarbu, kad mūsų nedaug, bet mūsų pusėje ne tik Serbija, bet ir Rusija. Jei reikės, ginsimės ginklu. Jų turime pakankamai."

Rusijos "taikdarių" okupuotos Pietų Osetijos "parlamentas" jau kreipėsi į Europos Sąjungą, Jungtines Tautas ir Rusiją dėl savo "nepriklausomybės" skelbimo. Manoma, kad šiomis dienomis taip padarys ir Albanijos "parlamentas". Neseniai Abchazijos prezidentas Sergejus Bagapšas Maskvoje tarėsi su Rusijos užsienio reikalų ministru Sergejumi Lavrovu. Tiksliau, ne tarėsi, o išklausė instrukcijų dėl "tolimesnio elgesio ir veiksmų". Kai Rusijos ir užsienio žurnalistai paklausė, ar Abchazija pripažins Kosovo nepriklausomybę, S.Bagapšo atsakymas daugelį prajuokino: esą jis pripažintų, bet su sąlyga, kad Kosovas ir Europa pripažintų Albanijos nepriklausomybę. S. Bagapšas ir jo kolega iš Pietų Osetijos E.Kokoity pažymėjo, kad 88 proc. atplėštų nuo Gruzijos "respublikų" žmonių turi Rusijos pasus ir yra Rusijos piliečiai. Pasak S. Bagapšo, Rusijos išduotas pasas yra Abchazijos gyventojų saugumo garantas. Jei gruzinai bandytų atsiimti Abchaziją, tai Rusija "niekada nepaliks nelaimėje savo piliečių". Jis taip pat išdėstė, jog NVS (faktiškai – Rusijos) taikdarių pajėgos stotų į kovą su Gruzijos "agitatoriais". Sprendžiant iš nacionalpatriotinių Rusijos laikraščių ir žurnalų, Abchaziją ir Pietų Osetiją pasirengę ginti "kazokų šimtinės" iš Nalčiko, Čerkeso, Vladikaukazo ir kitų Rusijos Šiaurės Kaukazo regionų. Pasirodo, šie "kazokai" yra nuolatinėje kovinėje parengtyje.

Maskva ėmė pulti ir Albaniją. Pirmiausia, žinoma, Kremlius nepatenkintas, kad NATO visiškai palaiko Albanijos siekį tapti Aljanso nare. Dabar pasipylė kaltinimai, jog Albanija laikė, o dabar, paskelbus Kosovo nepriklausomybę, laiko Kosovą savo provincija. Esą Tirana visiškai aprūpina Kosovą daugumą maisto produktų ir ginklais. Belgradui paskelbus apie Kosovo ekonominę blokadą, Albanija suteikė teisę visiškai nemokamai Kosovo valdžios struktūroms ir verslininkams naudotis Albanijos jūros uostais – Duresu ir Sendinu. Maskva taip pat nepatenkinta, kad Albanija panaikino vizų režimą Makedonijos ir Kosovo piliečiams, vykstantiems į Albaniją.

Ir dar vienas pastebėjimas: kai kurie rusų žurnalistai ir apžvalgininkai ėmė lyginti Kosovą su Lietuva. Primename, kad Lietuvai oficialiai pripažinus Kosovo nepriklausomybę, gali atsirasti problemų: esą Kosovo pavyzdžiu gali pasekti ne tik Vilniaus krašto lenkų autonomininkai, bet ir Žemaitija. Tuo atveju Žemaitijai paskelbus "nepriklausomybę", Lietuva netektų išėjimo prie jūros. Tokie samprotavimai apie Žemaitiją nėra visiškai iš piršto laužti. Juk ne be reikalo žemaičių krašte draskosi buvęs seimūnas, besiskelbiančio žemaičių lyderiu Rolando Pakso ginklanešys E.Skarbalius ir panašūs demagogai. Todėl Lietuvos priešai be ekonominio ir politinio šantažo gali pasinaudoti ne tik Vilniaus krašto prorusiškų autonomininkų, bet ir paksininkų, pasiskelbusių neva "žemaičių gynėjais", korta. Tokia publika lengvai nuperkama, o esant reikalui ja pasinaudojama. Pasimokius iš praeities nebereikės rusų armijos majoro J.Borisovo paslaugų – bus pasirinkti žmonės su lietuviškomis pavardėmis.

Jonas BALNIKAS

Mokslo naujienos

Mumijos ir... AIDS?

Britų muziejus pavedė dviem olandų mokslininkams ištirti Egipto mumiją ir sužinoti, ar senovės Egipte negyvavo virusas, sukeliantis AIDS. Apie tai pranešė Didžiosios Britanijos laikraštis "Times". Mokslininkai turi specialų aparatą, kuriuo kolegos iš Mičigano universiteto aptiko AIDS sukeliantį virusą mirusio jūreivio palaikuose. Olandai iškėlė hipotezę, kad virusas, tūkstančius metų silpninęs Afrikos beždžionių imuninę sistemą, neseniai persidavė žmogui. Jie tyrinėjo ne tik žmogaus, mirusio prieš 3500 metų mumiją, bet ir beždžionių mumijas, kurias egiptiečiai užkonservavo 500 m. prieš mūsų erą.

Ar skanus persikas?

Tą galima patikrinti visiškai neprisilietus prie vaisiaus. Japonų inžinieriai sukūrė specialią sistemą, kuria patikimai nustatoma vaisių branda, cukringumas. Kiekvienas vaisius apšviečiamas infraraudonaisiais spinduliais. Atsispindėję jie patenka į spektroanalizatorių, pritaisytą prie rūšiavimo mašinos, ir per valandą patikrina 10 tūkst. persikų, – rašo "Techno Japan".

Skruzdėlių antibiotikas

Skruzdėlės dažnai keliauja nuo vieno augalo žiedo ant kito, tačiau jų neapvaisina. Kodėl? Šį reiškinį tyrę Australijos mokslininkai priėjo prie išvados: kai skruzdėlės prisiliečia prie žiedadulkių, pastarosios praranda gyvybingumą. Mat skruzdėlės turi ypatingos medžiagos, kurią gamina liaukos, esančios jų krūtinėje. Ši medžiaga turi antibiotinių savybių. Matyt, dėl to skruzdėlių kiaušinėliai ir lėliukės skruzdėlyne niekada nepelija, – rašoma "Sciences Avenir".

Katastrofų epicentre

Meksikoje pradėjo veikti unikalus mokslinio tyrimo centras, nuspėjantis stichines nelaimes ir katastrofas, nes šioje šalyje įvyksta daugiausia tokių nepageidaujamų reiškinių. Karibų jūroje kyla milžiniški uraganai, nuo Ramiojo vandenyno plūsta cunamiai, o pačiai Meksikos teritorijai nuolat gresia žemės drebėjimai.

Lietuvos istorijos atspindžiai prigludo dailininko tėviškėje

Lietuvos valstybės atkūrimo dienos proga Ukmergėje buvo atidaryta mūsų kraštiečio, kilusio iš Taujėnų valsčiaus, Mykolo Dirsės tapybos darbų paroda. Joje – partizaninės kovos motyvai. „Norėčiau šią ekspoziciją padovanoti savo gimtojo krašto mokyklai, kad ją galėtų matyti jaunimas“, – parodos metu

Ukmergėje išsipildė dailininko M.Dirsės svajonė Autorės nuotr.

prasitarė autorius. Šią svajonę jam įgyvendinti padėjo Ukmergės rajono tarybos narys Valdas Petronis bei Švietimo ir sporto skyriaus vedėja Dalė Steponavičienė.

Mykolo Dirsės parodos atidarymu rūpinęsis VO „SOS Vepriuose“ direktorius Romas Petras Šaulys padėkojo Ukmergės kultūros centro direktorei Eugenijai Vaitkienei bei renginio remėjams: LR Seimo nariui Ramūnui Garbaravičiui, UAB „Aljuva“ direktoriui Alvydui Polkai, Ukmergėje leidžiamo kultūros almanacho „Eskizai“ redaktoriui Vytautui Česnaičiui, choro „Tremtinys“ dalyviams bei vadovei Julijai Juopadovanojo M.Dirsei „Eskizus“, kuriuose – autoriaus peizažai.

M. Dirsė pastaruoju metu gyvena Panevėžyje, tik vasarą sugrįžta į sodybą Ukmergės rajone. Užugiryje jis baigė pradžios mokyklą, lankė Raguvėlės žemės ūkio mokyklą. Į Lietuvą įžengus okupantui, jis dalyvavo Laisvės kovotojų gretose. 1948 metais Mykolui teko pakeisti savo gimimo metus ir šiek tiek „pasijauninti“, kad nepakliūtų į okupanto kariuomenę. Jaunuolis įstojo į Kauno vidurinę dailės mokyklą, bet tapybos mokslų nebaigė. 1948 metais M.Dirsę suėmė už ryšius su partizanais, teko paragauti politinio kalinio duonos. Lageryje jis bendravo su dailininkais, dirbo dailininkų brigadoje. Kaip pats prisipažįsta, per tą laiką daug ko išmoko. 1957 metais grįžo į Lietuvą, dirbo dailininku kino teatruose, Panevėžio pieno įmonėje. M.Dirsė tapė religinius paveikslus, dalyvavo liaudies meno parodose.

Į devintą dešimtį įkopęs vyras pasakoja, kad tik Lietuvai atkūrus nepriklausomybę jis ėmė piešti partizanų gyvenimą, naudodamasis fotografijomis, bei įamžino prisiminimus. Savo parodas jis eksponavo Utenoje, Anykščiuose, susitiko su jaunimu ir papasakojo, kas užfiksuota jo potėpiuose. M.Dirsė labai norėjo, kad jo paveikslai būtų eksponuojami būtent Užulėnio mokykloje, nes ten vyko partizaniniai judėjimai. Šį autoriaus norą įgyvendinti padėjo Ukmergės rajono tarybos narys Valdas Petronis bei Švietimo ir sporto skyriaus vedėja Dalė Steponavičienė.

Jolita ŽURAUSKIENĖ

Gyvas Liepakojo kaimo Laisvės gynėjų atminimas

(atkelta iš 1 psl.)

Amžinojo įšalo žemėje liko gulėti vaikai, tėvai, seneliai.

Simno kapinėse prie dviejų paminklų žuvusiems partizanams sužibo žvakučių liepsnelės, pražydo gėlės. Tuo pasirūpino atkurtos Dainavos partizanų apyg. vadas Vytautas Nenartonis ir Alytaus A.Juozapavičiaus šaulių rinktinės vadas Juozas Zarauskas. Paminklo iš Dzūkijos žemėje surinktų akmenų, pastatyto 1989 m. artimųjų pastangomis, granito lentoje įamžintos 1945 m. vasario 21 d. Liepakojyje žuvusių 22 didvyrių vardai ir pavardės: Antanas Kušlys, Feliksas Kušlys, Alfonsas Jarmakavičius, Stasys Pauža, Juozas Stenionis, Stasys Nedzinskas, Vincas Paršeliūnas, Bolius Paršeliūnas, Vincas Petrukonis, Vladas Petrukonis, Bronius Aleksandravičius, Antanas Šerkšnas, Vincas Šerkšnas, Steponas Gaigalas, Juozas Berčiūnas, Algirdas Berčiūnas, Juozas Stadalius, Leonas Navickas, Juozas Miliauskas, Stasys Katalynas, Petras Marcinkevičius, Vincas Brenkis.

Iškilę paminklai žuvusiesiems primena kiekvienam iš mūsų, kad didesnės vertybės už Laisvę nėra.

Antanina URMANAVIČIENĖ

Atiduok Tėvynei, ką privalai

Kovo 6 d. Seime paminėtos Lietuvos partizanų vado, Lietuvos Laisvės kovos sąjūdžio gynybos pajėgų vado generolo Adolfo Ramanausko-Vanago 90-osios gimimo metinės. Šia proga Seime buvo surengta konferencija, kurią vedė LGGRTC Genocido ir rezistencijos departamento direktorius Arvydas Anušauskas. Seimo pirmininkui Viktorui Muntianui tarus įžanginį žodį, gausiai susirinkusiems Laisvės kovų dalyviams, savanoriams, karišKiams, buvusiems politiniams kaliniams ir Seimo nariams pranešimus skaitė partizano duktė Auksė Ramanauskaitė-Skokauskienė, LLKS prezidiumo pirmininkas Jonas Čeponis, akademikas Antanas Tyla, Seimo nariai Antanas Stasiškis ir Rasa Juknevičienė.

A.Ramanauskaitė-Skokauskienė, minėjusi savo tėvo 90-metį Seime teigė esą jai šis tėvo gimtadienis čia, Lietuvos parlamente, yra tiek reikšmingas, tiek jaudinantis, svarbus įvykis. Kaip ir kiti pranešėjai, ji labiausiai akcentavo savo tėvo indėlį į 1949 metų vasario 16-osios LLKS tarybos Deklaraciją, kuri, pasak jos, – nuostabą ir pasididžiavimą keliantis, konstitucinio lygmens dokumentas, sudarytas ir pasirašytas be galo sunkiais Laisvės kovų metais, okupuotos, bet nenugalėtos Lietuvos partizanų vadų LLKS steigiamajame suvažiavime.

„Nė vienas iš Deklaraciją pasirašiusių signatarų nesulaukė Laisvos Lietuvos. Visi jie žuvo arba buvo nužudyti sovietinio režimo. Partizanai tvirtai tikėjo laisvos Lietuvos ateitimi, dėl jos kovojo, dėl jos aukojosi, priartindami šią dieną mums. Nesulaukė laisvos Lietuvos ir partizanų vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas, mano Tėvelis. Po žiauriausių fizinių ir dvasinių kankinimų, trukusių metus laiko, jis buvo sušaudytas“, – kalbėjo A.Ramanauskaitė-Skokauskienė.

Savo tėvo gimimo dieną ji konferencijos dalyviams priminė to nepaprasto dokumento atsiradimo aplinkybes ir Adolfą Ramanauską-Vanagą, kaip šio dokumento signatarą.

Štai kaip ji pasakojo apie savo tėvo kelionę susitikti su kitais partizanų apygardų vadais 1949 m.:

“Ilga ir sunki buvo Tėvelio kelionė į Žemaitiją. Iškeliavo jis iš Dzūkijos 1948 metų lapkritį. Ėjo lankydamas partizanų dalinius ir gruodžio pradžioje jau buvo Tauro apygardoje. Iš čia su Tauro apygardos atstovu Aleksandru Grybinu-Faustu leidosi tolimesnėn kelionėn. Tuo metu ypač buvo padažnėjusios MGB provokatorių – agentų smogikų akcijos. Keliauti teko pėsčiomis ir tik naktimis. Lydimi dviejų partizanų, persikėlę ties Gelgaudiškiu per Nemuną, jie atvyko į Jurbarko rajoną. Čia susisiekė su Kęstučio apygardos partizanais. Atėjo Šv. Kalėdos. Šias brangias šventes Pietų Lietuvos partizanai praleido kartu su Kęstučio apygardos partizanais, ir po švenčių iškeliavo toliau. Keliauti buvo labai pavojinga. Reikėjo eiti ne tik per savo apygardas ir sritis, bet ir nežinomomis vietovėmis. Buvo būtina vietinių partizanų pagalba. Turėjo būti suderinti ryšių punktai, sutarti slaptažodžiai, susitikimo vietos, palydovai. Lydimi vietinių Kęstučio apygardos partizanų, A.Ramanauskas-Vanagas ir A.Grybinas-Faustas atvyko į Kęstučio apygardos štabą. Čia jų laukė nemalonūs netikėtumai. Atvykusieji buvo palaikyti provokatoriais. Neseniai tose apylinkėse ypač gudriai veikė trys smogikai. Jie buvo atvesti vienos ryšininkės ir per pasalą vos nežuvęs pats apygardos vadas. Todėl nebuvo suderintas atvykusių partizanų susitikimas. Iš Pietų Lietuvos atlydėti partizanai Kęstučio apygardos štabo kovotojams buvo nepažįstami. Provokatoriai, šnipai, agentai, smogikai būdavo labai gerai paruošti, todėl rengiant suvažiavimą buvo imtasi visų atsargumo priemonių. Kęstučio apygardos vadas, pasiruošęs užtaisytą šautuvą, Adolfą Ramanauską-Vanagą tardė keletą dienų. Po savaitės su 12 partizanų palyda atvykusieji iš Pietų Lietuvos buvo palydėti pas Jūros srities vadovybę. Čia įtampa taip pat nenuslūgo. Buvo nutarta palydėti atvykusiuosius iki suvažiavimo vietos ir pristatyti juos Jonui Žemaičiui-Vytautui ir jo aplinkai. A.Ramanauskas-Vanagas ir J.Žemaitis-Vytautas taip pat buvo nepažįstami. Čia net šešias valandas truko intensyvios apklausos. Joms pasibaigus J.Žemaitis atvykusiesiems pasakė: „Arba Jūs esate pasišventę partizanai, arba labai gerai parinkti ir paruošti provokatoriai“.

(keliama į 6 psl.)

Kęstutis KASPARAS

Stanislovas Morkūnas-Tarzanas

Stanislovas Morkūnas gimė 1912 metais Juodžiūnų kaime, Žemaitkiemio valsčiuje, Ukmergės apskrityje. Ūkininkavo, buvo Šiaulių organizacijos narys. 1940 metais su laisvės praradimu nesusitaikė dėl gilaus šeimos patriotiškumo, dalyvavo LAF veikloje. 1941 m. birželio 23–24 dienomis partizanai užėmė Lyduokius ir apsaugojo juos nuo pakrikusios sovietų kariuomenės plėšikų: į dvarą buvo suvaryti iš tremtinių atimti gyvuliai.

1941 m. gruodį šaulių būrio vadui Kaziui Ališauskui pasiūlius, Stanislovas išvažiavo dirbti į Vilnių, 1 policijos nuovadą. Iš pradžių dirbo eiliniu, vėliau paskirtas vachmistru. Ten įstojo į Lietuvos laisvės armiją. 1944 m. liepos pradžioje iš policijos nuovadų policininkų ir policijos mokyklos kursantų suformuota kuopa traukėsi į Kauną. Pakeliui, ties Ukmerge, LLA narys kapitonas Albinas Karalius paleido dalinį. S. Morkūnas sugrįžo namo, kur jo brolis Alfonsas kartu su kaimynais broliais Ališauskais organizavo pasipriešinimą prieš antrą kartą sugrįžtantį sovietų okupantą.

Kadangi namuose buvo senutė motina ir mažamečiai brolio Alfonso vaikai, Stanislovas kurį laiką dirbo ūkyje. Tačiau 1944 m. rugsėjį naujai valdžiai pradėjus ieškoti Alfonso ir jaunesnio brolio Karolio, teko ir pačiam pradėti slapstytis namuose, vėliau pas gimines. Partizanu būti prisiekė tą patį rugsėjo mėnesį kartu su kitais pirmaisiais Plieno būrio kovotojais, pasivadino Tarzano slapyvardžiu.

Dalyvavo Didžiosios Kovos apygardos B rinktinės branduolio kovose Žemaitkiemio, Šešuolių, Lyduokių apylinkėse, ėjo įvairias vadovaujamas pareigas. 1948 m. paskirtas 1 bataliono 1 rajono vadu, DKA štabo nariu, nuo 1949 m. rugsėjo 22 dienos – ir B rinktinės štabo Operatyvinio mobilizacinio skyriaus viršininku. 1948 m. vasario 10 d. gimtajame Juodžiūnų kaime patekęs į pasalą žuvo jaunesnysis brolis Karolis-Klevas, po kelių dienų iš skausmo mirė motina. 1949 m. gruodžio 30 dieną slėptuvėje Juodkiškių kaime žuvo ir vyresnysis brolis – LLKS Didžiosios Kovos apygardos vadas Alfonsas-Plienas.

1950 m. pavasarį naujasis B rinktinės vadas Antanas Vaičiūnas-Skirmantas pasiūlė nubausti Plieno išdavikų šeimas iš Inkilų kaimo. S. Morkūnas-Tarzanas atsisakė keršyti: jis prisiekė kovoti už laisvę, o ne dėl asmeninio keršto. Nuo 1950 m. birželio sužeistas Stanislovas slapstėsi pas patikimus žmones: Kazį Markauską Slabados k., krikšto motiną Levusią Virbalienę Juknonių k., Joną Tumėną Šeiminiškių k., taip pat Remėsių k. Maistu aprūpindavo O.P., rėmėja nuo 1947 metų.

1951 metais Lyduokių apylinkes nusiaubė žiaurus likusių partizanų artimųjų bei rėmėjų trėmimas. Į Krasnojarsko kraštą išvežti našlaičiai: šešiolikmetė dukterėčia Elvida ir keturiolikmetis sūnėnas Teisutis. Tarzano ryšiai su kitais pavieniais kovotojais nutrūko 1952–1953 metais, nes MGB operatyvinėse bylose S. Morkūnas minimas kaip miręs nuo džiovos. Tą versiją patvirtino 1954 m. sausio 24 dieną MGB agentų smogikų sučiuptas vienas iš paskutinių to krašto partizanų Povilas Šmačiukas-Švyturys.

S. Morkūnas buvo nuteistas 15 metų griežtojo režimo lagerių (aukščiausia bausme) už tai, kad „buvo nacionalistinės organizacijos dalyvis, kurios tikslas buvo kova prieš tarybinę santvarką, valdžios užgrobimas. Morkūnas, kaip šios organizacijos dalyvis, vykdė visus nusikaltimus“. Ta pati sovietų valdžia taip jam atkeršijo už visą organizaciją – Lietuvos laisvės kovos sąjūdį.

Permės ir Mordovijos lageriuose S. Morkūnas išbuvo „nuo skambučio iki skambučio“ – visus penkiolika metų. 1980 m. rugsėjo 29 d. lagerio valdžia nupirko bilietą iki Kauno už 15 rublių 60 kapeikų, davė 1 rublį 14 kapeikų maistui bei atidavė lageryje uždirbtus 302 rublius 64 kapeikas. Kaune jį priglaudė ir rūpinosi dukterėčia Elvida Čaplikienė. Pagaliau atsirado savas kampas ir sava, nors ir sudedama, lova. Pasakodamas apie lagerį, jis, beje, buvo vienas iš retų politinių kalinių, kurie nesiskundė sunkiomis sąlygomis: „Atsidūręs ten tarp žmonių, aš tarsi pradėjau gyventi“. Nuostabu, kad žmogui tarp žudikų ir vagių lengviau, negu vadinamoje laisvėje, bet suprantama, sužinojus, kaip klostėsi jo gyvenimas toliau.

Antras iš kairės – Stanislovas Morkūnas-Tarzanas, trečias – jo brolis Alfonsas Morkūnas-Plienas, ketvirtas – Karolis Morkūnas-Klevas Nuotr. iš Elvidos Čaplikienės archyvo

Stanislovas slapstėsi klojime, išeidamas pasivaikščioti tik naktimis, kad nenusilptų raumenys, mankštinosi darydamas prisitraukimus. Pro plyšį stebėjo, kaip bėga metai, „verda“ kolūkio gyvenimas. 1965 m. rugsėjo 29 dienos rytę, kai O.P. išnešė pieną į pieninę, o namuose liko tik viena senutė motina, į trobą įžengė kagiebistai. Ką jie kalbėjo, ką grasino darysią, nesužinosime, nes tuometinio operatyvinio įgaliotinio Ukmergės rajone vyr. leitenanto Andrijausko lūpos, kaip ir kitų, dirbusių savo darbą“, užčiauptos. Ant aukšto besislepiančiam Stanislovui Morkūnui pasiūlyta pasiduoti ir po derybų jis nusileido. Spalio 9 dieną pateikti kaltinimai ir, aišku, juose sukabinti visi to krašto „griekai“. Bylą tyrė LTSR prokuroras, II klasės valstybinis justicijos patarėjas V. Galinaitis, tardymo eigą stebėjo justicijos patarėjas J. Bakučionis. Stebėti įdomu: mažiukai kagiebistai naujuoju „karatė“ būdu, kaip bokso kriaušę, spardo aukštaūgį kalinį, retkarčiais „pasiskolintą“ iš kapitono K. Petrausko tardymo izoliatoriaus. Stanislovas Morkūnas išgyveno daužymus, kad prasidėtų nauji – melo ir šmeižto.

1966 m. vasario 14 d., beveik Nepriklausomybės dienos išvakarėse, kagiebistai davė pasirašyti kaltinimą, o balandžio 15 dieną Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų teisminė kolegija, sudaryta iš pirmininko Miežėno ir liaudies tarėjų Katino ir Griniaus, Ukmergės mieste surengė uždarą procesą prieš paskutinį Lietuvos partizaną. Nors ir bandė jam primesti beginklių šeimų žudymą ir terorizmą, visam KGB aparatui nepavyko nustatyti, „kad jis asmeniškai dalyvavo ir nušovė bent vieną iš asmenų“. Aukščiausiasis Teismas (tie patys sovietmečio teisėjai) atsisakė reabilituoti S. Morkūną, nes jis „dalyvavo beginklių civilių asmenų žudynėse“. 1992 m. rugsėjo 8 d. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos prašymas dėl reabilitacijos išnagrinėtas dar kartą ir, nors birželio 1 dieną LR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo sudaryta specialistų komisija nusprendė S. Morkūną reabilituoti, teismas (M. Lošys) atsisakė jam išduoti teisių atstatymo pažymėjimą. Motyvuota, kad Generalinė prokuratūra (A. Paulauskas, V. Stankus, V. Vaicekauskas) atliko papildomą tyrimą ir „nustatė, kad S. Morkūnas bendrininkavo beginklių žmonių žudynėse“.

Koks patogus terminas! Netgi sovietiniai tesiėjai nebuvo tokie kvaili ir suprato, kad „paslaugų KGB organams“ teikėjas – KGB agentas ar informatorius nebuvo joks „beginklis“: jį gynė visa galinga okupanto karinė ir politinė mašina, jo saugumą garantavo KGB, LTSR prokurorai ir teisėjai, o jis pats sąmoningai rinkosi tokį savo ir šeimos likimą. Minėtas „papildomas tyrimas“ iš tikrųjų tėra du liudininkų apklausos protokolai ir buvo pradėtas dar LTSR prokuratūros. Teismui dokumentus parengė generalinis prokuroras Artūras Paulauskas, slėpęs, kad yra KGB papulkininkio sūnus, tos organizacijos, kuri iš tikrųjų vykdė karinius nusikaltimus, trėmimus ir beginklių civilių žmonių žudynes ir klastojo dokumentus. 1966 metais tardant S. Morkūną iš Dubrovlago atvežtas liudininkas P. Šmačiukas aiškiai parodė, kad Stanislovas jokiose žudynėse, tarp jų ir byloje minimuose įvykiuose, nedalyvavo, tam netiko net jo charakteris. 1954 metais Povilo parodymai išgauti mušimu, manant, kad Tarzanas yra žuvęs. Kagiebistai sąmoningai į bylą neįtraukė 1966 metų P. Šmačiuko parodymų, o paliko galioti senus. Tą patį padarė ir Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokurorai, kurie „nerado“ ir dėl to neapklausė tebegyvenančio P. Šmačiuko ir paties S. Morkūno. Netgi viena iš liudininkių, kurios šeima nukentėjo, gynė Stanislovą...

Iš tiesų pagal tokių bylų eigą S. Morkūnas būtų reabilituotas, bet jo atveju lemiamą vaidmenį suvaidino kito KGB informatoriaus (negavusio pulkininko laipsnio, nes buvo likviduotas) sūnus, tuo metu trynęsis teisėsaugoje. Jis 1965 metais reikalavo mirties bausmės savo tėvo „žudikui“, 1966 metais kartu su seserimi prisiteisė po 1510 rublių žalos atlyginimo. Stanislovui grįžus iš lagerio iš teismo atėjo raginimas iki 1982 m. gegužės 6 dienos 14 valandos apmokėti ieškinį – 1239 rublių 19 kapeikų, mat per 15 metų kalinys „uždirbo“ ir apmokėjo ieškinius tik už 718,84 rublių. „Humaniška“ sovietų valdžia paskyrė 20 rublių mėnesinę senatvės pensiją – kalinys juk darbo stažo neturėjo. Iš jos prievartine tvarka per socialinį skyrių atskaičiavo po septynis rublius, kuriuos „nukentėjęs“ V. Morkūnas sąžiningai atsiimdavo. Tik 1989 metais jau nebeatėjo...

Reabilitaciją, arba teisių atkūrimą (man visada kyla klausimas – kieno, kokių teisių – LTSR piliečio?), būtų galima ignoruoti, nes visi okupacijos laikų teisiniai sprendimai yra *a priori* niekiniai, bet be jo, pasirodo, negali funkcionuoti kitos institucijos. „Be teisių atkūrimo pažymėjimo Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija negali priimti teigiamo sprendimo, nes negali viršyti savo įgaliojimų bei nepaisyti nustatytų taisyklių“. Todėl reikia kreiptis į Generalinę prokuratūrą, iš ten – į Aukščiausiąjį Teismą, ir vis su ta 1965–1966 metais kagiebistų sudaryta byla... Pas tuo pačius „specialistus“ ar jų mokinius ir sūnus...

Stanislovas to nepadarys, nes 1994 m. liepos 18 dieną mirė, nusinešdamas į kapą partizanų ginklų ir archyvo slėptuvių paslaptis. Jo vienintelė „kaltė“ yra ta, kad jis nežuvo kaip Antanas Kraujelis, ir todėl turėjo atlaikyti visą KGB, LTSR prokuratūros, komunistų ir komjaunuolių spaudimą bei jų įpėdinių politinį persekiojimą. Palaidotas Ukmergės kapinėse kartu su kitais Lietuvos partizanais. Prie jo kapo nejučia kirba mintis: ar vyktų tokios nesąmonės su „reabilitacijomis“, jeigu 1990–1991 metais *mes* būtume „užgrobę valdžią ir nuvertę tarybų santvarką“?

„XXI amžius“, priedas
Nr. 2, 2007-11-30

Medvilnės plantacijų belaisviai

Tęsinys.
Pradžia Nr. 9 (791)

Midas URBONAVIČIUS

Sunku rašyti apie tėvynainius, kurių jau seniai nėra tarp mūsų, bet ir nutylėti negalima apie jų nueitą tremtinio kelią. Kitaip niekas nesužinos visos tiesos ir nenulenks galvą stovėdami prie kryžiaus, po kuriuo jie palaidoti. Kam buvo uždegti laužai Pamiro ir Tian Šanio kalnų papėdėje ir kas tie žmonės, kurie išdrįso sudrumsti amžiną sniegu otų viršūnių ramybę?

Vietiniai gyventojai buvo didžiai nustebinti pamatę tiek daug europiečių savo žemėje. Savisaugos jausmas juos privertė sunerimti, jie su neapsakomu smalsumu žiūrėjo įkandin karavanui, kuris leidosi į Vachšo slėnį. Tie europiečiai buvo tremtiniai iš Lietuvos. Į svetimą šalį juos nubloškė likimas ne savo valia. Vanago nagais išplėšė iš Tėvynės komunistiniai valdžiai parsidavę garbėtroškos ir dykaduoniai. Ir jų himno žodžiai: „Kas buvo niekas, tas taps viskuo!" – skambėjo kaip pasityčiojimas iš giliai tikinčių krikščionių, savo prakaitu laisčiusių Lietuvos žemę, kad ji kiekvieną rudenį atsimokėtų gausiu derliumi.

Dar niekada lietuvių tauta nebuvo taip nuskriausta, kaip pirmaisiais sovietų invazijos metais. Viskas, kas buvo užgyventa ir sutaupyta, nugarmėjo į Rusiją. Krautuvės išplėštos, fabrikai – nuniokoti, žemės ūkiai išdraskyti, o žmonės, išvadinti buožėmis, išvežti kalėti į tokias vietas, iš kurių mažai kas grįžta gyvas...

Europoje dar griaudė patrankos, o į Kauną, ant užtvertos spygliuota viela rampos, iš Marijampolės, Kalvarijos, Vilkaviškio, Tauragės ir kitų vietovių jau pradėjo vežti žmones. Ne tik vyrus ir moteris, bet ir mažus vaikus, sergančius senelius, daugiavaikes šeimas. Sovietiniai tarnai dirbo išsijuosę. Jie turėjo neribotą valdžią, teisę suimti, ištremti, be teismo kiekvieną laikyti kalėjime.

Žaliakalnyje turėjome savo namą. Jis buvo medinis, statytas ankstesniais laikais, bet jis mums buvo brangus todėl, kad mes jame gimėme. Visam gyvenimui įsirėžė į atmintį gelsva spalva dažytos grindys, kambariuose – plačios palangės, ant kurių mes su broliu ir sesute susėsdavome ir stebėdavome, kaip už lango pešasi žvirbliai, barasi kaimynai ir gatve rieda automobiliai. Nemažiau mus traukė ir girgždantys laiptai, vedantys į antrą aukštą, į mansardą, ir kaimiškas šulinys sodelyje už namo. Prie to šulinio su kaimynų vaikais mėgdavome žaisti slėpynių.

Kai užėjo vokiečiai, mama išvežė mus į Pagirių kaimą, už Garliavos, pas močiutę. Suklypusi jos trobelė stovėjo netoli miško, prie pat Prienų plento. Ištisas dienas basi lakstėme po kaimą, pirmi sužinodavome, kas kur įvyko, kad paskui papasakotume visas naujienas senelei ir mamai.

Tėvelį nelabai atsimenu. Mano akyse jis stovi su Lietuvos kariuomenės uniforma, gražus, lieknas, apsiavęs žvilgančiais, pentinuotais batais. Karo metu jis dingo be žinios.

Iki užėjo sovietai, mus daugiau auklėjo močiutė. Mama dirbo Kaune, virvių fabrike, ir į kaimą atvažiuodavo tik poilsio dienomis. 1945 m. balandį, kaip įprasta penktadienį, mama neatvažiavo. Vietoj jos į suklypusias mūsų trobelės duris pasibeldė nepažįstami vyrai – enkavėdistai...

Toliau viskas vyko pagal iš anksto sudarytą nežmonišką planą. Suvaryti kaip galvijai į prekinius vagonus ir seni, ir maži kentėjo nuo šalčio, troškulio, maisto stokos. Niekas nesirūpino tais žmonėmis, jie buvo priešai, „nusikaltę" savo patriotiškumu, atvirais pasisakymais, nepaklusnumu vietinei valdžiai...

Ilgas 79 vagonų ešelonas 1945 m. balandžio 23 d. pajudėjo iš geležinkelio rampos Drobės gatvėje, Žemuosiuose Šančiuose, ir beveik visą mėnesį blaškėsi po Rusijos platybes, kol pagaliau pateko į Vidurinę Aziją. Daug senų žmonių kelionės metu mirė, daug susirgo. Tokiomis sąlygomis, kokiomis buvo vežami žmonės, sunku buvo išlikti sveikam, todėl, kai ešelonas sustojo Tadžikistano sostinėje Stalinabade (dabar Dušanbė), žmonės pirmiausia prašė medicininės pagalbos. Bet ar galima buvo jos tikėtis, jeigu iš tų pačių vietos gyventojų retas kuris matė tikrą gydytoją? Jie tenkinosi žynių ir įvairių šundaktarių paslaugomis. Prisiėjo ieškoti medikų tarp savųjų.

Išeiti iš vagonų tremtiniai neskubėjo. Šešėlyje rodė 50 laipsnių karščio. Miesto gatvės ištuštėjo, atrodė, kad gyvenimas kuriam laikui sustojo. Kvėpuoti buvo sunku, oras kartais draskė plaučius, prakaitas graužė veidą. Kaip užburti žiūrėjome į nedidelius, iš molio ir nendrių nulipdytus namukus, paskendusius vynuogių ir abrikosų soduose. Vietiniai gyventojai su mumis nebuvo kalbūs, bet savo priešais nelaikė, nors juos ir perspėjo, kad mes – fašistai, pridarę žmonijai daug nusikaltimų. Atvirkščiai, praėjus kuriam laikui, kai jie sužinojo visą teisybę, kuo galėjo, padėjo lietuvių tremtiniams, buvo jiems labai geraširdiški ir palankūs. Visų pirma mes atkreipėme dėmesį, kad miestelio gatvėse pilna šunų ir... asilų. Pastarieji vaikštinėjo būriais niekieno netrikdomi. Kada užkalbinome vieną pagyvenusį vyrą, einantį pro šalį, jis mums paaiškino, kad asilas Vidurinėje Azijoje – tai pagrindinė transporto priemonė, be kurios neapsieina nei miesto, nei kaimo gyventojas. Vėliau mes tuo įsitikinome.

Tremtinių vaikus siejo stipri draugystė

Niekada nenutirpstančios kalnų viršūnės

Į vakarą karštis nukrito, saulė, plieskusi viršugalvį, nuslinko už snieguotų kalnų viršūnių, padvelkė silpnas vėjelis. Toks silpnas, kad vos judino medžių lapus. Mes truputį atsigavome, pralinksmėjome. Jau gerokai pritemus prie mūsų vagonų pasirodė „vyriausybinė delegacija" – keletas kariškai apsirengusių vyrų ir rusų kalba paskelbė, kad rytoj, iš pat ryto, būtume pasiruošę kelionei. Jie dar kalbėjo apie kažkokias užduotis, planus, bet mes daugiau jų neklausėme. Mums buvo neįdomus jų melas apie gerą mūsų gyvenimą ateityje. Jau daug kartų įsitikinome, kad moka veidmainiauti tie žmonės. Jie mums aukso kalnus buvo prižadėję, kad kelyje nepradėtume maištauti...

(Bus daugiau)

Atiduok Tėvynei, ką privalai

(atkelta iš 4 psl.)

Tėtis vėliau atsiminimuose rašė: „Susidarė nejauki padėtis, tačiau kokia nors išeitis turėjo būti rasta". Išeitis buvo rasta tik tada, kai Vakarų Lietuvos srities štabo viršininkas Vytautas Gužas, buvęs atvykusiųjų iš Pietų Lietuvos partizanų apsaugoje ilgesnį laiką, savo gyvybe garantavo už svečius. Dar porą dienų tęsėsi neoficialūs pokalbiai ir buvo galutinai išsiaiškinta ir įsitikinta, kad A.Ramanauskas-Vanagas tikrai yra Pietų Lietuvos srities vadas".

Galiausiai 1949 m. priimta LLKS Deklaracija, kurioje konstatuota: „LLKS Taryba okupacijos metu yra aukščiausias tautos organas, vadovaująs politinei ir karinei tautos išsilaisvinimo kovai, kad būtų atkurta nepriklausoma demokratinė, parlamentinė Lietuvos Respublika". Tai dokumentas, kuris su kitais sudarė "teisinį ir politinį ginkluoto pasipriešinimo pagrindą, suteikė Laisvės kovoms naują pobūdį, įteisino LLKS, kaip visuotino organizuoto ginkluoto pasipriešinimo sovietinei okupacijai organizaciją, o jos Tarybą – kaip vienintelę teisėtą valdžią okupuotos Lietuvos teritorijoje", – teigė A.Skokauskienė.

Ir dabar 1949 m. vasario 16-osios Deklaracija yra veikiantis Lietuvos Respublikos teisinis aktas, kurį atskiru įstatymu 1999 metais įteisino Lietuvos Respublikos Seimas.

Baigdama ji priminė, kad jos Tėvelio, Lietuvos partizanų vado A.Ramanausko-Vanago karta vadovavosi nuostata: „Atiduok tėvynei, ką privalai". "Man atrodo, kad ši nuostata labai aktuali ir šiandien. Tai turėtų būti kiekvieno iš mūsų gyvenimo nuostata, negalvojant, ką man duos Lietuva".

Po konferencijos Seimo galerijoje atidaryta paroda, kurioje eksponuojamos A.Ramanausko-Vanago ir jo kovos draugų bei artimųjų nuotraukos, jo leisti laikraščiai, dienoraščio rankraštis, kitos šio partizanų vado kovos ir gyvenimo pogrindyje relikvijos. Parodos atidarymo metu gausiai susirinkusiems į partizanų vado gimtadienį giedojo Vilniaus buvusių tremtinių ir politinių kalinių choras "Mes dar nemirę". Jaudinančią poetinę kompoziciją pristatė Alytaus Adolfo Ramanausko-Vanago mokyklos moksleiviai, atlydėti nenuilstančios LPKTS valdybos narės Janinos Juodžbalienės.

Ingrida VĖGELYTĖ

Amžinai gyvi prisiminimuose

„Tie, kurie laisva valia atiduodavo gyvybę už idėją, tie, kurie geriau sutikdavo iškentėti kankinio mirtį, kad nereikėtų padaryti išdavystės, visada bus laikomi didvyriais. Šiandien kiekvienam Lietuvos valsčiuj rasime šimtus tokių pavyzdžių, kiekvienas valsčius turi mažiausiai kelias dešimtis partizanų, kurie neteko gyvybės tesėdami pasiryžimą geriau žūti, bet neišduoti Laisvės kovų idėjos. Kiekvienam valsčiuj rasime daugybę pavyzdžių, kur tardomi jie sutiko geriau iškentėti kankinių mirtį ir pasmerkimą, bet neišdavė savųjų. O kiek žmonių išdrįso ir išdrįsta šioj baisioj kovoj rizikuoti ne tik savimi, bet ir savo artimaisiais! Didvyriškumo pasireiškimas mūsų tautoj šiuo metu yra masinis. Todėl ateities istorijoj šis mūsų tautos gyvenimo tarpas bus vadinamas herojiškuoju ar didvyriškuoju laiku. O šalis, tiek didvyrių pagimdžiusi, dar kartą bus pavadinta didvyrių žeme.“ Šitaip 1952 metais partizanų laikraštyje „Prie rymančio rūpintojėlio“ rašė partizanas Bronius Krivickas-Karingis, Vilnius.

Apie partizanų kovos prasmingumą jis kalbėjo: „Labai galimas dalykas, kad nesipriešinimas pavergėjui mūsų tautai būtų buvęs mažiau nuostolingas, negu priešinimasis. Bet ar tauta galėjo nesipriešinti ir kodėl ji priešinos? Greičiausiai todėl, kad jai pasirodė per žema ir negarbinga nusilenkti paniekai, barbarybei, tapti bjauriausiu dvasios išsigimėlių mindžiojama verge. Vadinasi, tauta pakilo į kovą gindama tai, kas visiems doriems ir laisviems žmonėms yra brangu. Tuo ji pasirodė kaip kilnus ir vertingas žmonijos bei tautų bendruomenės narys. Tuo ji įnešė savo indėlį į bendrąją žmonijos kovą dėl laisvės ir žmoniškumo idėjų“.

Baigusi cituoti vieno iš garbingiausio partizanų poeto Broniaus Krivicko mintis, noriu trumpai, kiek žinios leidžia, papasakoti apie Lietuvoje ir mano krašte kovojusius Kardo rinktinės partizanus.

1944 metais prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai tūkstančiai Lietuvos patriotų išėjo į partizanų gretas ir pradėjo pusę amžiaus truksiančią kovą dėl savo valstybės atkūrimo. Niekieno iš šalies neremiama lietuvių tauta dešimt metų ginklu priešinosi brutaliai okupacinei politikai. Iš stichiškai besikuriančių partizanų būrių susiformavo visą Lietuvą apimanti karinė struktūra. 1944–1949 m. susikūrė partizanų apygardos. 1949 metų vasario 2–22 dienomis tarp Radviliškio ir Baisogalos, Minaičių kaime, įvyko visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas, suvienijęs ginkluotojo antisovietinio pasipriešinimo junginius į vieningą organizaciją – Lietuvos Laisvės kovos sąjūdį (LLKS). Laisvės kovos sąjūdis, vadovaujamas partizanų generolo Jono Žemaičio-Vytauto, parengė karinius politinius dokumentus, įteisino sąjūdį kaip organizaciją, vadovaujančią politinei ir karinei tautos išsilaisvinimo kovai bei atstovaujančią nepriklausomos Lietuvos idėjai okupuotame krašte. Suvažiavimo metu, vasario 16 d., buvo priimta politinė Deklaracija, galutiniu partizanų kovos tikslu paskelbusi nepriklausomos Lietuvos atkūrimą.

Kardo rinktinės Darbėnų kuopos partizanai (viduryje stovi Leonora Viluckaitė-Širšynė)

Kardo rinktinė buvo įkurta 1945 metais. Ji su Šatrijos ir Alkos rintinėmis sudarė Žemaičių apygardą. Kardo rinktinę sudarė: Mosėdžio – Tautvaišo kuopa, Skuodo – Skirmanto kuopa, Darbėnų – Vizbuto kuopa, Palangos – Narimanto kuopa, Kretingos – Širvydo kuopa, Platelių – Žygimanto kuopa, Salantų – Tauro, Slyvos kuopa, Kulių – Daugvaišo kuopa, Gargždų – Vidmanto kuopa, Kartenos – Būgauto kuopa, taip pat veikė atskiras Šleiderio būrys.

Pirmuoju rinktinės vadu buvo paskirtas Kazimieras Kontrimas-Montė iš Grūšlaukės kaimo. Rinktinei vadovavo ir Jurgis Ožeraitis-Ūsas bei Juozas Kėkštas-Drulis. Jurgis Ožeraitis buvo suimtas gyvas ir žuvo Rusijos koncentracijos lageryje. Kėkštas žuvo 1948 m. bunkeryje Baublių miške. Tada vadovavimą rinktinei perėmė Kontrimas. Žuvo 1952 m. šalia Grūšlaukės, Ąžuolijos girioje, Laukio sodyboje. Paskutinis Kardo rinktinės vadas buvo Stasys Jonauskas-Simonas. Jis žuvo 1953 metų pavasarį kartu su visu rinktinės štabu Kulupėnų miške. Sunku išvardinti visus kuopų, būrių vadus, eilinius rinktinės partizanus. Visi jie aukso raidėmis įsirašė į herojiškos mūsų valstybės istorijos puslapius.

Kažin ar daugelis galėtume pakartoti Eleonoros Viluckaitės-Širšynės narsumą ir drąsą, parodytą 1952 m. Nausėdų miško kautynėse su sovietų kariuomene. Tūkstantinė kariuomenė apsupo penkis Darbėnų kuopos partizanus. Nuo pirmų sovietų kareivių paleistų kulkų čežėjo medžių šakos. Kazimieras Martinkus, pasislėpęs plačiašakės eglės viršūnėje, šaudydamas iš kulkosvaidžio retino kareivių gretas. Kautynės tęsėsi nuo ankstaus ryto iki priešpiečių. Jėgos buvo nelygios. Iš partizanų pusės šūviai retėjo. Po automato serijos iš eglės iškrito ir Kazys Martinkus. Likusi viena Eleonora į vieną ranką pasiėmė granatą, į kitą – vokišką pistoletą „Valter“. Sovietai pastebėję, kad niekas nebeatsišaudo, pradėjo drąsiau artintis prie partizanų buveinės. Eleonora žinojo, kad jai liko gyventi minutė ar dvi. Vaizduodama negyvą, sukniubo ant kelmo. Kai šautuvų vamzdžiais priešai bandė ją apversti, galingas sprogimas sudrebino Nausėdų girią... Tada mūšyje krito Eleonora Viluckaitė-Širšynė, Juozas Paulauskas, Justinas Rimkus, Kazimieras Martinkus-Saga ir Vytautas Zaleckas-Vaivoras. Kiek šiose kautynėse okupantas neteko karių, jeigu mokėtų kalbėti, būtų galėję pasakyti miške gyvenusio Antano Pleškio arkliukai, nes jais visą pusdienį sovietai iš miško į kelią vežiojo savo nukautuosius. Negalima pamiršti ir itin žiauriai stribų, vadovaujamų stribo Stasio Galdiko, Darbėnų stribokijoje nukankinto Širvydo kuopos ūkio dalies viršininko Alekso Jonkaus-Laimės Pilypo. Jam tardymo metu buvo nuplėšti nagai, lyties organai, rankiniu pjūklu nupjautos kojos.

Nepamirštamas Elenos ir Barboros Kniežaičių iš Vaineikių Medsėdžių kaimo nuopelnas. Viena, turėdama tik 21 metus, nenorėdama gyva patekti į priešo rankas, apsuptyje pasirinko garbingą mirtį. Antra, sulaukusi tik 20 metų, gyvybę paaukojo bunkeryje. Bunkeryje žuvo ar į priešų rakas pateko ir jos parašyti eilėraščiai. Jurgį Augutį iš Įpilties kaimo Bertašių sodyboje, Mažučių kaime, apsupo visa enkavėdistų kuopa. Nors buvo siūloma pasiduoti, Jurgis tą 1950 m. spalio 14-osios naktį pasirinko garbingą partizano mirtį. Broliai Steponas ir Antanas Skersiai, sovietams nušovus jų mamą, išėjo į mišką ir tapo Narimanto kuopos partizanais. Tėvą, seseris išvežė į Sibirą. Broliai neseniai pastatytus namus su visais statiniais sudegino, nes nenorėjo, kad visa tai atitektų priešui. Antanas norėjo būti „kaimo liktarna“ – svajojo tapti mokytoju. Deja, žiauri mirtis neleido išsipildyti svajonėms. Steponas irgi neišvengė žūties. Šimtai žygdarbių, skaudžių netekčių Kardo rinktinėje – degė, liepsnojo lyg Pilėnai Kretingos apskritis. Joje už mūsų laisvę ir garbę vienas po kito krito šviesiausi krašto žmonės.

Tęsiantis partizaniniam karui tarp Lietuvos ir Sovietų sąjungos, sovietų pareigūnai, norėdami išvilioti vyrus iš miško, ne kartą skelbė amnestiją. Tačiau ne Kardo rinktinės partizanui Pranui Končiui-Adomui. Jis sakydavo: „Geriau žūsiu kovodamas, negu gyvas ruskiui pasiduosiu“. 1965 m. liepos 15 d. tarp Grūšlaukės ir Salantų, Didžiųjų Žalimų kaime, Drungilų sodyboje, nuaidėjo kraupus šūvis. Išbuvęs partizanu 20 metų, kovos kelyje praradęs daugybę brangiausių ir narsiausių draugų, jis tarsi paskelbė pasauliui, kad kovodamas už mažos tautos laisvę krito paskutinis Žemaičių apygardos Kardo rinktinės partizanas Pranas Končius-Adomas. Deja, pasaulis buvo kurčias, negirdėjo, o gal ir nenorėjo girdėti. Ir šiandien šio šūvio aidas mums kartoja: „Atminkite, atminkite“.

1990 metais atkūrus nepriklausomybę iš po gatvių grindinio, užverstų šulinių keliasi nemirtingom žūtim kritę, bet niekam nenusilenkę ir mus apgynę dvasios milžinai – Lietuvos partizanai. Grįžta ir daugiatūkstantinėmis galerijomis rikiuojasi tarp mūsų.

Kokie mes išėjome iš kalėjimo, kuris vadinosi Tarybų Lietuva? Ar esame verti partizanų aukos; ar artimos ir suvokiamos tos žmogiškosios vertybės, už kurias žuvo partizanai; ar mokame tinkamai pagerbti ir įamžinti Jų atminimą?

Kiekvienos tautos kultūringumo indikatorius yra požiūris į savo Laisvės gynėjus. Didžiuotis šiandienine kultūra pagrindo neturime. Sostinės Lukiškių aikštėje seniai turėjo būti pastatytas paminklų kompleksas Laisvės kovose žuvusiųjų atminimui, didvyriui Partizanui, Jo Motinai, saugumo požemiuose kankintai jaunutei Ryšininkei ir t.t. Tik visuomeninių organizacijų pastangomis deramai pažymėtos buvusios partizanų apygardos, įamžintos istorinių kautynių vietos, pastatyti kryžiai žinomose partizanų žūties vietose, paženklintos turgavietės ir stribokų buveinių prieigos, kur buvo niekinami partizanų palaikai. Ką valstybė padarė, kad pasaulis žinotų, jog 20 amžiaus viduryje Lietuvoje vyko aršiausias ir Europoje ilgiausiai trukęs partizaninis karas? Keista ir nesuprantama, kodėl mūsų Kretingoje pagrindinės miesto gatvės nepavadintos Kardo rinktinės vadų, paskutinio Lietuvos partizano Prano Končiaus-Adomo vardais? Partizanai žuvo už Lietuvos valstybės laisvę, tad tai turėtų būti valstybės rūpestis. Kiekvienoje mokykloje, mokytojų kambaryje, istorijos kabinetuose turėtų būti pakabinti žuvusių mokytojų ir moksleivių portretai. Jie mus pamokytų ir mums primintų, kaip reikia mylėti Tėvynę.

Justė MALINAUSKAITĖ ir Laima KAZLAUSKAITĖ,
Darbėnų vidurinės mokyklos 12 klasės moksleivės

Gyvenimo atkarpa, paženklinta skausmu

Ėjo neramūs 1949-ieji. Vieną šeštadienio vakarą į mūsų sodybą Lazdijų rajone, Burniškių kaime, atvyko "liaudies gynėjai" (tada taip save vadino stribai). Jie nesakė atvykimo tikslo, tik vėliau, apie vidurnaktį, kai į Šeštokus buvo atsiųstas ilgas vežimas, liepė ruoštis kelionei į Sibirą. Krovėme į maišus patalynę, drabužių, maisto... Sužinoję, kad mus veža į Sibirą, paryčiais atėjo keli Burniškių kaimo žmonės, nešini kas ką turėjo tinkamo kelionei ir tolimesniam gyvenimui. Stribai ragino krautis kuo greičiau ir kuo mažiau, nes Šeštokų geležinkelio stoty esą daug mantos vežtis neleis.

Savo gimtuosius namus palikome prieš saulėtekį. Atsisveikinome su atėjusiais išlydėti kaimynais, susikrovėme maišus ir sėdome į vežimą, išklotą šiaudais. Vežime su šautuvais atsistojo keturi stribai: du prie vežėjo, kiti du – vežimo gale. Važiavome septyniese – tėtė, mama, du broliai ir mes, trys seserys. Vyriausiam broliukui buvo 11 metų, jauniausiai sesutei – 8 mėnesiai. Man buvo sukakę devyneri. Už ką mus vežė? Dėl to, kad tėvai turėjo 24 hektarus žemės.

Šeštokuose jau laukė gyvulinių vagonų ešelonas. Stribų perspėjimas pasitvirtino: prieš lipant į vagoną buvo peržiūrimi tremiamųjų maišai. Iš mūsų nė vieno maišo neatėmė, matyt, tai nulėmė gausi šeima: du tėvai, penki maži vaikai. Tėvai maišus sukrovė į vagoną, ant jų susėdome patys, ir prasidėjo kelionė į nežinią.

Keliavome ilgai, tėvai sakė, gal tris savaites. Gyvuliniai vagonai tapo "nuolatine" gyvenamąja vieta: valgėme, miegojome... Vagono durų neatidarė iki pat Uralo kalnų. Jas atvėrus galėjome įkvėpti jau Sibiro oro. Bėgti niekas nesiruošė, susidraugavusios kelionės metu šeimos laikėsi viena greta kitos.

Irkutsko srityje šeimas išskaidė po kolūkius. Mus taip pat paliko pas vieną kolūkiečių šeimą. Po kelių dienų atskyrė tėvelį ir mes jo nematėme daugiau nei metus. Kolūkiečių šeimoje dirbome įvairius darbus – kas ką sugebėjo ir pajėgė. Rusų kolūkiečių šeimos ir jų vaikai buvo geranoriški.

Po metų sunkvežimiu mūsų šeimą išvežė į Irkutską. Apgyvendino kartu su kitomis tremtinių šeimomis bendrabučio kambaryje. Netrukus čia mus surado tėvelis, kalintas lageryje gerus metus. Jį įdarbino fabrike, vyriausias brolis buvo priimtas į statybas. Pradėjome bristi iš skurdo. Aš pradėjau lankyti pradžios mokyklą, baigiau keturias klases. Po to su sesute išėjau į statybas dirbti pagalbine. Mama buvo namų šeimininkė, augino jauniausią sesutę Onutę. Tėvelis ir mes, keturi vaikai, jau dirbome.

Mūsų vaikystė ir jaunystė praėjo toli nuo namų, Irkutske. Prisimenu gegužines, kuriose būdavo gausu jaunimo, tarp jų – ir nemažai tremtinių. Prisimenu mokyklinius metus ir klasės auklėtoją Jevdokiją Ivanovą, auklėjusią mus kaip savo vaikus.

Į Lietuvą Zita grįžo 1959 metais. Dešimt metų, praleistų Sibire, sunki jos gyvenimo atkarpa, teikusi daugiau skausmo nei džiaugsmo.

Zitos PEČIUKONIENĖS mintis (po mirties) redakcijai perdavė vyras Juozas PEČIUKONIS

Skelbimai

Atsiliepkite

Šių metų gegužę minėsime didžiųjų trėmimų iš Lietuvos, pavadintų "Vesna", 60-ąsias metines. Knygoje "Lietuvos gyventojų trėmimai 1940–1941, 1944–1953 metais..." randame lietuvių tautos pasipriešinimo trėmimams faktų. Jie užfiksuoti įvairiuose raportuose. Tačiau apie drąsius to laikotarpio žmones šiandien nieko nežinome. Pateikiame kelis raportus iš minėtos knygos ir, jei atsiras žmonių, ką nors žinančių apie paminėtų asmenų likimą, prašytume atsiliepti.

K.Didžiulis pranešime A.Sniečkui rašo, kad Radviliškyje, kai važiavo mašinos su iškeldinamaisiais, ant kelio išėjęs kunigas iš tolo juos laimino... (387 p.). Kas tas drąsus kunigas? Koks jo tolimesnis likimas?

A.Sniečkus pranešime A.Ždanovui rašė, kad Alytaus aps. Simno progimnazijos direktorius po mokinių susirinkimo, kuriame nekalbėjo nė vienas mokytojas, sukvietė mokytojus į mokytojų kambarį ir į partijos valsčiaus komiteto klausimą: "Ar jums viskas aišku?", atsakė: "Aiškumą parodys istorija..." Vėliau pokalbyje partijos valsčiaus komitete pasakė: "Iškeldindami lietuvius jūs elgiatės žvėriškai "(436 p.) Tas drąsus žmogus buvo anglų kalbos mokytojas Vaclovas Vaicekauskas. Koks tolimesnis jo likimas?

A. Sniečkaus pranešime rašyta, kad Šakių aps. pradinės mokyklos mokytojas Antanas Sinkevičius atėjo palydėti (tremiamos – red. past.) mokinės. Pabučiavo ją ir pasakė: "Važiuok į tolimąjį Sibirą, bet niekada nepamiršk, kad tu lietuvė ir būk tikra, kad ši valdžia ne mūsų". Koks to mokytojo tolimesnis likimas?

Pasipriešinimo okupantams dalyvių pavardės turėtų būti įrašytos į rezistencinės kovos metraščių puslapius greta žinomų disidentų.

Algimantas KRALIKAS
LPKTS Pasipriešinimo istorijos komiteto narys

Kovo 26 d. (trečiadienį) 13 val. LPKTS salėje (Laisvės al. 39, Kaune) Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga organizuoja Kauno apskrities mokyklų istorijos mokytojų konferenciją **„Lietuvos gyventojų pasipriešinimo sovietinei okupacijai atspindžiai pilietiniame vaikų ir jaunimo ugdyme"**. Kviečiame dalyvauti.

Kovo 28 d. (penktadienį) 11 val. Jurbarko kultūros centre įvyks **LPKTS Jurbarko filialo narių ataskaitinis susirinkimas-konferencija**. Turėkite LPKTS nario pažymėjimą. Galėsite užsiprenumeruoti „Tremtinį", sumokėti nario mokestį.

Kviečiame aktyviai dalyvauti.

Knygų tremties ir rezistencijos tematika bei naujus "Laisvės kovų archyvo" numerius galite įsigyti LPKTS būstinės knygynėlyje, Kaune, Laisvės al. 39.

ILSĖKITĖS RAMYBĖJE

Vladas Eimontas
1931–2008

Gimė Jonavoje, darbininkų šeimoje. 1948 m. šeima ištremta į Igarką. Tremties laikas baigėsi 1956 m, bet Lietuva nesvetingai sutiko sugrįžusiuosius. Kitais metais V.Eimontas išvyko į Igarką, kad galėtų padėti išgyventi Lietuvoje likusioms seserims ir motinai. Grįžęs vedė likimo draugę Aliną, užaugino du sūnus. 1989 m. Vladas iš Igarkos pargabeno tėvo palaikus. Laisvėjančios Lietuvos rytą V.Eimontas pasitiko entuziastingai – su žmona prie Vandžiogalos bažnyčios pastatė paminklą žuvusių partizanų atminimui.

Palaidotas Karmėlavos kapinėse.

Užjaučiame žmoną, sūnus ir seseris.

LPKTS Kauno filialas

Gražina Pečiulytė-Baranauskienė
1933–2008

Gimė Kalvarijos valsč. Sangrūdos parap. Naujininkų k. ūkininkų šeimoje. 1951 m. šeimą ištrėmė į Tomsko sr. Kargasoko rajoną, kur teko sunkiai dirbti miško pramonės paruošimo darbus. Tremtyje susipažino su būsimu vyru Juozu, ištekėjo. Į Lietuvą grįžo 1959 m., apsigyveno Palemone. Užaugino dukterį ir sūnų.

Palaidota Karmėlavos kapinėse.

LPKTB Kauno skyrius

Jonas Kakta
1920–2008

Gimė Ringinių k., Žygaičių valsč., Tauragės aps., ūkininkų šeimoje. Augo su dviem seserimis. 1943 m. sukūrė šeimą, apsigyveno Šakių kaime. Sulaukė dviejų sūnų. Kartu su žmona buvo aktyvus Kęstučio apyg. partizanų ryšininkas. 1949 m. abu areštuoti, kankinti ir nuteisti po 25 m. lagerio. Jonas kalėjo Irkutsko sr. Taišeto lageriuose, dirbo anglies ir geležies rūdos kasyklose. 1956 m. abu su žmona grįžo į Lietuvą, Tauragės r., tuometinį Šakių kolūkį. Sulaukė sūnaus ir dukters. Buvo aktyvus LPKTS Tauragės filialo narys.

Palaidotas Sartininkų kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame sūnus ir dukterį su šeimomis.

LPKTS Tauragės filialas

Elena Aldona Uldukytė
1932–2008

Gimė Ulytėlės k., Ragelių parap., Rokiškio rajone. Mokėsi Tumo Vaižganto gimnazijoje Rokiškyje. 1951 m. buvo ištremta į Verchnij Chetsko r., Tomsko sritį. Dirbo Nibedinsko miškų ūkyje. 1958 m. grįžo į Lietuvą. Dirbo ir neakivaizdiniu būdu mokėsi. Iki pat pensijos dirbo Rokiškio rajkoopsąjungoje buhaltere.

Palaidota Rokiškio Kalneliškių kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame artimuosius.

LPKTS Rokiškio filialas

Vitas Akelaitis
1933–2008

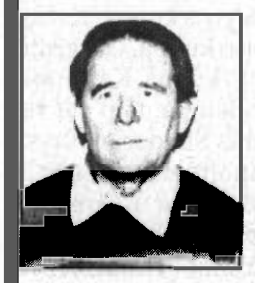

Gimė ir augo Igliaukos mstl., Marijampolės aps. 1945 m. balandį Vetrovo smogikai–istrebiteliai nužudė Vito tėvą ir tėvo brolį. Likęs našlaitis anksti pradėjo dirbti ir sunkių darbų nevengė visą gyvenimą. Prasidėjus Atgimimui aktyviai įsitraukė į Sąjūdžio ir LPKTS, vėliau – Šaulių sąjungos veiklą. Rinko medžiagą apie Marijampolės apylinkėse veikusius ir žuvusius partizanus. Ją perdavė Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejui. Statė paminklus partizanų kovų, žūties ir palaidojimo vietose.

Palaidotas Igliaukos kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame sūnus ir dukteris bei kitus artimuosius.

LPKTS Marijampolės filialas, Tauro apyg. partizanų ir tremties muziejus

SL289
Tremtinys
Redaktorė - Jolita Navickienė
Redakcija: Aušra Šuopytė, Dalia Maciukevičienė, Vesta Milerienė
Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214
Indeksas 0117. El. paštas: tremtinys@erdves.lt , LPKTS puslapis internete: http://www.lpkts.lt
Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sąsk. AB "Vilniaus bankas", kodas 70440,Nr.LT18 70440600 0425 8365.
Spausdino spaustuvė UAB "Rinkos aikštė", Josvainių g. 41, Kėdainiai
Ofsetinė spauda 2 sp. lankai. Tiražas 3880. Užs. Nr.
Kaina 1,40 Lt

Redakcija pasilieka teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negrąžinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.